

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

אם סוכה דוד הנופלת. מלכות דוד שנופלה להכי קרי משיח זכר נפלי: **עד שהראשונה פקודה.** עד שלא כלתה זרה ראשונה שניה ממחרת לבא. פקודה כמו לא נפקד (במזרח לא): **שבו.** שמטיה: והמטריסי על עיר אחת. שיהא מעט מטר ויהא רעב במקום זה ושזע במקום זה: **מיני רעב.** רעב מעט שלא יהא

רודפין אחד היין ומשתכרין וממייקר היין אע"פ שרוב יין בעולם: **כלו הפך לבן טבור הוא.** כשפשט הנגע בכל העור. כך כשהפכה כל המלכות למינות מנא גאולה: **כי ידיו ה' עמו.** להביא להם גאולה: **כי יראה כי אולת יד.** שחנק ומחוק ידן של מסורות ומלליחין במלשינות: **שימטעו הסלמדיים.** שמחליקין ידי ישראל לחמיוין

מלומדיה. ממוך שאין להם מה לאכול: **בששים קולות.** ילאו קולות שכן דוד בא ל"א קולות מתקיעת שופר שנאמר יתקע בשופר גדול (ישעיה ס): **מלחמות.** בין עובדי כוכבים לישראל: **דכוח הכי.** שנה אחת רעב שנה אחת שובע ואעפ"כ לא בא בן דוד: **בששים קולות מי הוה.** כלום ילאו קולות שכן דוד בא: **ועוד כסדרן מי הוה.** כלומר אלו הנרות דקמני הכא כסדרן לא אתרמו בשזע אחד אצל כי אתרמו אחי משיח: **אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיח.** לא

את סוכת דוד הנופלת א"ל הכי אמר רבי יוחנן דוד שבן דוד בא בו תלמודי חכמים מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה שניה ממחרת לבא **ת"ר**

שבו שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא זה והמטריסי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר שניה חיצו רעב משתלחים שלישי רעב גדול ומתים אנשים ונשים ומפ הסידים ואנשי מעשה ותורה משתכחת מלומדיה ברביעית שובע ואינו שובע בחמישית שובע גדול ואוכלין ושותין ושמתין ותורה חוזרת ללומדיה ⁶ בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא אמר רב יוסף הא כמה שביעית הדוה כן ולא אתא אמר אביי בששית קולות בשביעית מלחמות מי הוה ועוד כסדרן מי הוה (א) (אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיח) ⁷ תניא ר' יהודה אומר דוד שבן דוד בא בו בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן יאשם ⁸ ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח ויראי חטא ימאסו ⁹ ופני הדור בפני כלב והאמת נעדרת שנאמר ¹⁰ ותהי האמת נעדרת (ד) ¹¹ (וסר מרע משתולל) מאי ותהי האמת נעדרת אמרי דבי רב מלמד שנגעיש עדרים עדרים והולכת לה מאי וסר מרע משתולל אמרי דבי ר' שילא כל מי שסר מרע משתולל על הבריות אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא אמר לי ¹² ההוא מרבנן ורב שבות שמיא ואמרי לה רב מביומי שמיא דאי הווי יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדבוריה זימנא חדא איקלעי לההוא אתרא וקושטא שמיא ולא הווי משני בדבוריהו ולא הוה מייית איניש מהתם בלא זימניה נסיבי איתתא מיהון והווי לי תרתין בנין מינה יומא חד הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישה אתאי שיבתתה טרפא אדשא ¹³ סבר לאו אורח ארעא אמר לה ליתא הכא שכיבו ליה תרתין בנין אתו איניש דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הוה מעשה א"ל במטותא מינד פוק מאתריך ולא תגרי בהו מותנא בהנד איניש תניא ר' נהוראי אומר דוד שבן דוד בא בו ¹⁴ נערים ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני נערים

הגהות הגר"א

[א] נמי אשר חרפו נדמס כדור רש"ל מחק זה נדמס הבג"ה: [ב] שם ואשתי גבול נמחק חכמת גבול וגי' חול: [ג] שם ופי' הדור כפי הבלב. נמחק: [ד] שם ופר מרע משתולל נדמס כדור רש"ל מ"ז נמחק הבג"ה:

מוסף רש"י

בית הוועד יהיה לזנות. בית הוועד של חכמים יהיה לית זנות. שכל החכמים ואלו לומר מורה יהיה חרב מחיל ליש ובעלי זמיה מתגודדים שם. מפני שחוק לעור היו בית מדרשים שאלה (סוטה סט). ששת אלפים שנה היו עלמא. נגור על העולם להתקיים, קמני ימי השבע, וזמנים השביע שנה ושבעת אלפים טוח לעולם (ש"ס ח). שני אלפים תורה. שני אלפים ראשונים נגור עליו להיות חזרה. כלל מורה, ושני אלפים תורה. כלל ימות המשיח (ש"ס).

למוטע: **שחללה פרוה.** והיינו אולת יד שיהו ידים ריקניות: **כפיולו.** כאלו יכולין לומר דבר זה כלפי מעלה: **אין עוזר ואין סומך לישראל.** שיהיו שפלים למלך ואומר אין עוזר וסומך שיהיו מתיאשין מן הגאולה: **דמעסקי כיה.** לידע ממי יבא: **ועקרב.** נושך האדם פתאום: **ומד חרוב.** שאלף שנה יהיה חרוב מוק מששת אלפים אלו דהיינו אלף שביעי: **תרי.** אלפים הוא חרב אלף שביעי ואלף שמיני: **יומו של הקצ"ה.** אלף שנה שנאמר כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור: **משמט.** ונעשה חרב: **שכולו שבת.** שהעולם משמט: **הוי עלמא.** העולם כך מתקיים: **ב' אלפים היה סהו.** תחתיו שלא ניתנה עדיין תורה והיה העולם כמורה ומאדס הראשון עד שהיה אברהם זן נ"ב שנה חיבה אלפים שנה כדמוכחי קראי דכשנשלמו אלפים שנה עסק אברהם בתורה שנאמר (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן ומתרגמינן דשענידו לאורייתא צה"ג גמירי דההוא שעמא הוה אברהם זר ממשיך ותתני שנין: **ושני אלפים תורה.** מן הנפש אשר עשו בחרן עד [אלפים] שנות המשיח ארבעים ¹⁵ ושמונה שנה עד שגולד יתח קושטא שנה משנוול יתחק עד שגולד יעקב הרי ק"ח וק"ל שהיו ליעקב כשבא למצרים הרי ל"ח ור"ד שעמדו צמרים הרי ממ"ח ומשילאו ממלרים עד שנבנה בית ראשון ת"פ דתמיב (מלכים א ו) והיה בשמינים שנה וארבע מאות שנה ללאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' הרי מתקיי"ח ות"י שעמד בית ראשון כדמוכחי קראי על פי חשבון שנות המלכים וע' דגולת צבל ות"כ שעמד בית שני הרי ממ"ק ומתקיי"ח הרי אלפים פחות קע"ב וקע"ב קודם השלמת ד' אלפים נחרכ הבית ולסוף אותו קע"ב נשלמו שני אלפים תורה ואידי דאמר שני אלפים מהוה קאמר שני אלפים תורה ולא שחללה תורה אחר שני אלפים. מ"ר: **ושני אלפים שנות המשיח.** שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבא משיח ותכלה הגלות ¹⁶ ויבטל השיעבוד מישראל: **אבל**

בית הוועד יהיה לזנות. בית הוועד של חכמים יהיה לית זנות. שכל החכמים ואלו לומר מורה יהיה חרב מחיל ליש ובעלי זמיה מתגודדים שם. מפני שחוק לעור היו בית מדרשים שאלה (סוטה סט). ששת אלפים שנה היו עלמא. נגור על העולם להתקיים, קמני ימי השבע, וזמנים השביע שנה ושבעת אלפים טוח לעולם (ש"ס ח). שני אלפים תורה. שני אלפים ראשונים נגור עליו להיות חזרה. כלל מורה, ושני אלפים תורה. כלל ימות המשיח (ש"ס).

מאביו תניא ר' נחמיה אומר דוד שבן דוד בא בו העזות תרבה והיוקר יעות והגפן יתן פריו והיין ביוקר ונהפכה כל המלכות למינות ואין תוכחה מסייע ליה לר' יצחק דא"ר יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות אמר רבא מאי קרא ¹⁷ כולו הפך לבן טבור הוא ת"ר ¹⁸ כי ידיו ה' עמו [וגו'] כי יראה כי אולת יד ואפס עזור ועוזב אין בן דוד בא עד שירבו המסורות ד"א עד שיתמעטו התלמידים ד"א עד שתכלה פרוטה מה הכיס ד"א עד שיתייאשו שנתאמר ואפס עזור עזוב כביכול אין סומך ועוזר לישראל כי הא דר' זורא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה אמר להו במטותא ¹⁹ בעינא מנייכו לא תרחקוה דתנינא ג' באין בהיסח הרעת אלו הן משיח מציאה ועקרב אמר רב קמינא ²⁰ שית אלפי שני הווי עלמא וחד חרוב שנאמר ²¹ ונשגב ה' לבדו ביום ההוא אביי אמר תרי חרוב שנאמר ²² יחינו מיומים ביום השלישי יקיימו ונחיה לפני תניא כותיה דרב קמינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לז' שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא ואומר ²³ מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת ואומר ²⁴ כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ²⁵ תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח

1. וגם אנכי נקיעתי מקם את הגשם בעוד שלשה ירחים לקציר המטריסי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת חפסור וחלקה אשר לא המטיר עליה תיבש: עמוס ד ז 2. אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיח: תהלים פט גב 3. ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל וירא ה' ידע בעיניו כי אין משפט: ישעיהו נט טו 4. כי בן מגבל אב פת קמה באמה פלה בחמתה איבי איש אנשי ביתו: מרכה ז ו 5. וראה הכתן והגה כסתה הצרעת את קל בשרו וטהר את הפגע כלו הפך לבן טבור הוי: ויקרא יג ג 6. כי ידיו ה' עמו ועל עבריו יתקם כי יראה כי אולת יד ואפס עזור דברם לב לו 7. עיני גבורות ארץ שפל ושחר רום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא: ישעיהו ב יא 8. יחינו מיומים ביום השלישי יקיימו ונחיה לפניו: הושע ו ב 9. תרים בראים קרני בלתי בשמן רענן: תהלים צב יא 10. כי אלף שנים בעיניך ביום אתמול כי יעבר ואשמורה בקלתי: תהלים צ ד

1. ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני כלב ואין הבן מתבייש כל המלכות למינות ואין תוכחה מסייע ליה לר' יצחק דא"ר יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות אמר רבא מאי קרא ¹⁷ כולו הפך לבן טבור הוא ת"ר ¹⁸ כי ידיו ה' עמו [וגו'] כי יראה כי אולת יד ואפס עזור ועוזב אין בן דוד בא עד שירבו המסורות ד"א עד שיתמעטו התלמידים ד"א עד שתכלה פרוטה מה הכיס ד"א עד שיתייאשו שנתאמר ואפס עזור עזוב כביכול אין סומך ועוזר לישראל כי הא דר' זורא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה אמר להו במטותא ¹⁹ בעינא מנייכו לא תרחקוה דתנינא ג' באין בהיסח הרעת אלו הן משיח מציאה ועקרב אמר רב קמינא ²⁰ שית אלפי שני הווי עלמא וחד חרוב שנאמר ²¹ ונשגב ה' לבדו ביום ההוא אביי אמר תרי חרוב שנאמר ²² יחינו מיומים ביום השלישי יקיימו ונחיה לפני תניא כותיה דרב קמינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לז' שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא ואומר ²³ מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת ואומר ²⁴ כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ²⁵ תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

א א מיי פ"ג מהלכות
מלכות ומתקומות
הלכה ב
א ב מיי פ"ג מהלכות
משנה הלכה ה

תורה אור

1. בי עור חזון למועד
ויפח לקץ ולא יכוב אם
יתמהמה חכה לו כי בא
יבא לא יאחר:
2. ומלך לצד עלאה
ימלא ולקרישי עליה
יבלא ויתבר להשגיה
וזמן ורת ויתחבק ביה
עד עין ועיניו תפל
עין: דניאל ז טו
3. האבלתם לחם דמעה
ויתשקמו התלים פ
שלש:
4. כי כה אמר ה' צבאות
עוד אחת מעט היא ואני
מפרש את השמים ואת
הארץ ואת ימתי ואת
החייבה: דניאל ז טו
5. ולכן חכה לו לזינגם
ולכן ירום לרחמכי כי
אלהי משפט י' אשרי כל
חובי לו: ישעיהו ל י
6. סביב שמנה עשר
אלף ושב העיר מיום ה'
שקמו: יחזקאל מט לה
7. שובו בני ישראל
ארצה משוכיכם הגנו
אתו לך כי אהר ה'
אלהינו: ירמיהו ג ז
8. כי כה אמר ה' תם
נמכרתם ולא בכסף
תגאלו: ישעיהו נב ג
9. למימי אבותיכם
סרתם מחקי ולא
שמרתם שובו אלי
ואשובה אליכם אמר ה'
צבאות ואמרכם במה
נשוב: מלאכי ג ז
10. שובו בני ישראל
נאם ה' כי אנכי בעלתי
בכם ולקחתי אתכם אחר
מעיר ושנים ממשפחה
והבאתי אתכם ציון:
ירמיהו ג ד
11. כי כה אמר אלהי
אלהים קדוש ישראל
בשבותי ונתתי תושבתי
בהשקט ובבטחה תהיה
גבורתכם ולא אביטם:
ישעיהו ל טו
12. כה אמר ה' גאל
ישראל קדוש ישראל
למעט בני ישראל
משלים מלכים יראו
וקמו שרים וישתחוו
למני י' אשר נאמן קדוש
ישראל ויהודי:
ישעיהו מט ז

א סוכה מה: ע"ה (ג) ג"ח
ס: (ג) ד' כ"א חגי א"ל
ר"ה: (ג) כ"א חגי א"ל
למשתלם א"ל א"ל

גליון הש"ס

גמ' לא פחות עלמה ועי'
במ"ר בראשית פ' ל"ה ט"ו
אחיה לא פחות ממלתי
צדיקי ועיני במ"ר בבבלי
פ' ג':

הגהות הגר"א

[א] גמ' ומשע"י. נחמק
ויב' שלש ועי' בעי' ט'
ב' וכמו"ה ד"ה לאהרן:
[ב] ש"ד ד"ה ומשע"י ט'
עשר שנים. עשה כאן
נקודות להפסק ותיבת
וכבר עברו וכו' עד בר דוד
ז"ל נחמק:

מוסף רש"י

ובעונותינו שרבו יצא
משני אלפים אחרות מה
שזלו ומשיל לא כל ע"ז
אשרי כל חוכי לו.
המקום למש שחל כמנין
לו (סוכה מה:). ראיתי בני
עליה והן מועטיין.
רואה אני לפי מעשה
הביות שני עליה, כח
הקבלין שני שכינה,
מועטיים הם (שם), בבר.
בשבת (שם), בלא בר.
בלא רשות, מועטיים הן
וכהו קלמ' אני ובני מהס
(שם).

של הורדוס נ"ב שנה ומלכות בן כוזבא ב' שנים ומחלה ושזב לא להי
להס מלך מ"ר. וכל הך דרשות לאו משנה ולאו ברייתא. ל"א עוד
אחת מעט היא מעט מלכות אמן להס לישראל לאחר חורבן ולאחר
אחוז מלכות הנני מרעיש שמים וארץ ויצא משיח. ואין דרשה זו כלום
שהרי ראינו כמה מלכות לישראל

ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו
אמר ליה אליהו לרב יהודה אהור דרב סלא
חסידא אין העולם פחות משמונים וחמשה
ויבולת ויבולת האחרון בן דוד בא אמר ליה
בתחילתו או בסופו אמר ליה איני יודע כלה
או אינו כלה אמר ליה איני יודע רב אשי
אמר הכי א"ל עד הכא לא תיסתכי ליה מכאן
ואילך איסתכי ליה שלח ליה רב חנן בר
תחליפא לרב יוסף מצאתי אדם אחד ובידו
מגילה אחת כתובה אשורית ולשון קדיש
אמרתיו לו זו מגיני לך אמר לי לחיילות של
רומי נשכרתי ובין גיניו רומי מצאתיה וכתוב
בה לאחר ד' אלפים ומאתים וא' ותשעים ואחד
שנה לבריאתו של עולם העולם יתום מהן
מלחמות תנינים מהן מלחמות גוג ומגוג
ושאר ימות המשיח ואין הקב"ה מחדש את
עולמו אלא לאחר שבעת אלפים שנה רב
אחא בריה דרבא אמר לאחר חמשת אלפים
שנה איתמר תניא רבי נתן אומר מקרא זה
נוקב ויורד עד תהום יבי עוד חזון למועד
ויפח לקץ ולא יכוב אם יתמהמה חכה לו
כי בא יבא לא יאחר לא כרבותינו שהיו
דורשין ²עד עידן עידניו ופלא עידן ולא כר'
שמלאי שהיה דורש ³האכלתם לחם דמעה
ותשקמו בדמעות שליש ולא כרבי עקיבא
שהיה דורש ⁴עוד אחת מעט היא ואני
מרעיש את השמים ואת הארץ אלא מלכות
ראשון שבעים שנה מלכות שניה חמשים
ושתיים ומלכות בן כוזבא שתי שנים ומחצה
מאי ויפח לקץ ולא יכוב א"ר שמואל בר
נחמני אמר ר' יונתן ⁵תיפח עצמן של מחשבי
קיצין שהיו אומרים כיון שהגיע את הקץ
ולא בא שוב אינו בא אלא חכה לו שנאמר
אם יתמהמה חכה לו שמוא תאמר אנו
מחכיין והוא אינו מחכה ת"ל ⁶לכן יחכה ה'
להנכם ולכן ירום לרחמכם וכי מאחר שאנו
מחכים והוא מחכה מי מעכב מדת הדין
מעכבת וכי מאחר שמדת הדין מעכבת אנו
למה מחכיין לקבל שכר שנאמר אשרי כל
חוכי לו ⁶אמר אבוי ⁷לא פחות עלמא מתלתין
ושיחא צדיקי דמקבלי אפי שכנייה בכל דרא
שנאמר אשרי כל חוכי לו לו בנימטריא תלתין ושיתא הוו אינו והאמר רבא
דרא דקמי קודשא בריך הוא תמני סרי אלפי [פרסא] הואי שנאמר ⁸סביב
שמנה עשר אלף לא קשיא הא דמסתכלי באיפסקלריא המאירה הא
דמסתכלי באיפסקלריא שאינה מאירה ומי נפישו כולי האי ⁹והאמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י
ראיתי בני עלייה והן מועטיין אם אלף הם אני ובני מהם אם שנים הם אני ובני
הם לא קשיא הא דעיילי בבר הא דעיילי ברא בר אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה
ומעשים טובים ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד בלבו ובאבולו כתנאי ר' אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה
נגאלין והן אינו נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין ¹⁰אלא הקב"ה
מעמיד להן מלך שגורותיו קשות כיהן ¹¹יושעו עושין תשובה ומחזירין למוטב תניא אידך ר' אליעזר
אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנאמר ¹²שובו בני ישראל ארפא משוכיכם אמר לו רבי
יהושע והלא כבר נאמר ¹³חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו חנם נמכרתם בכובים ולא בכסף תגאלו לא
בתשובה ומעשים טובים אמר לו רבי אליעזר לר' יהושע והלא כבר נאמר ¹⁴שובו אלי ואשובה אליכם
אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר ¹⁵כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים
ממשפחה והבאתי אתכם ציון אמר לו ר' אליעזר והלא כבר נאמר ¹⁶בשובה ונחת תושעון אמר לו ר' יהושע
לרבי אליעזר והלא כבר נאמר ¹⁷כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לכוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים
מלכים

כ

